

TRATAT DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

IOAN MACOVEI

**TRATAT DE DREPT
INTERNAȚIONAL PRIVAT**

Universul Juridic
București
-2017-

CUVÂNT-ÎNAINTE

Relațiile care se stabilesc între participanții la viața internațională implică existența unei reglementări care să asigure ordinea juridică. Pentru raporturile de drept internațional privat, existența elementului de extraneitate constituie o împrejurare esențială, care pune probleme legii aplicabile.

Într-o primă perioadă, legislația română a cuprins foarte puține norme conflictuale. Regulile de drept internațional privat au fost incluse în textele Codului civil român din 1864.

Principiile generale în materie erau determinate de art. 2, care se referea la bunuri, persoane și forma actelor. Ele au prevăzut ca reguli fundamentale legea locului situației bunurilor, legea națională și legea locului încheierii actului.

Alte texte din Codul civil conțineau precizări în unele domenii speciale. Normele conflictuale din art. 885, art. 1773 și art. 1789 priveau forma testamentului unui român în străinătate și efectele în țara noastră ale ipotecilor consimțite în străinătate.

Anumite reglementări figurau și în Codul de procedură civilă din 1865. Textul art. 375 determina condițiile în care hotărârile judecătorești străine pot fi executate în țara noastră. Dispozițiile referitoare la exequatur nu permiteau examinarea pe fond a hotărârilor provenite dintr-un alt stat.

Prin prisma acestor texte, doctrina și jurisprudența au elaborat sistemul dreptului internațional privat român. Legea străină are o vocație egală cu legea forului, care nu exclude competența subsidiară generală a legii române, iar normele conflictuale preconizate sunt apriorice și obiective.

Legiferarea de ansamblu a normelor care soluționează conflictele de legi și conflictele de jurisdicții a fost dată de Legea nr. 105 din 22 septembrie 1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat. Cu toate că au o strânsă legătură cu dreptul internațional privat, în lege nu existau prevederi referitoare la condiția juridică a străinilor, cooperarea judiciară internațională, imunitatea de jurisdicție și de executare. Sfera de reglementare era configurată numai de materiile care țin de natura dreptului internațional privat.

În condițiile actuale, reforma sistemului de reglementare a raporturilor de drept privat a adoptat o concepție diferită. Prin renunțarea la modalitatea unică de reglementare, dispozițiile de drept internațional privat cuprinse în Legea nr. 105 din 22 septembrie 1992 au fost separate. Normele conflictuale privind dreptul material sunt integrate în Codul civil din 2009, Cartea a VII-a, „Dispoziții de drept internațional privat”, art. 2.557-2.663. La rândul lor, normele conflictuale referitoare la procesele de drept privat cu elemente de extraneitate sunt incluse în Codul de procedură civilă din 2010, Cartea a VII-a, „Procesul civil internațional”, art. 1.065-1.133.

Conținutul dreptului internațional privat îl formează normele conflictuale, dar și normele de drept material special elaborate pentru relațiile cu element de extraneitate. O poziție distinctă au normele de aplicare imediată, care, datorită gradului lor de imperativitate, se aplică cu prioritate, înlăturând conflictul de legi.

Soluțiile preconizate se situează între tradiție și inovație. Caracteristicile de bază ale concepției conflictualiste de tip european se îmbină cu soluții noi, care țin seama de specificul raporturilor sociale, oferind judecătorului o largă posibilitate de acțiune.

Aceste reguli sunt aplicabile în măsura în care prin convențiile internaționale la care țara noastră este parte, prin dreptul Uniunii Europene sau prin legi speciale nu se prevede altfel. Dispoziția fiind de principiu, reglementarea internă de drept internațional privat are un caracter subsidiar.

În concordanță cu reglementările incidente în materie, lucrarea cuprinde patru titluri: aspecte introductive privind dreptul internațional privat; probleme generale ale conflictelor de legi; aplicarea regulilor conflictuale în ramurile dreptului privat; procesul civil internațional. Problematika abordată permite studierea principalelor instituții ale dreptului internațional privat, care se impune ca o necesitate teoretică și, mai ales, practică.

Iași,
aprilie 2017

Prof. univ. dr. Ioan Macovei

Titlul I

**ASPECTE INTRODUCTIVE PRIVIND DREPTUL
INTERNATİONAL PRIVAT**

Capitolul I

CONSIDERAȚII PRELIMINARE ASUPRA DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT

1. Noțiunea dreptului internațional privat

1.1. Raporturile cu element de extraneitate

Dezvoltarea relațiilor internaționale este condiționată de existența unei reglementări care să asigure ordinea juridică. Amplificarea și diversificarea relațiilor internaționale, în spiritul principiilor generale ale dreptului, contribuie la realizarea unui climat de înțelegere între persoanele fizice și juridice din diferite state.

Activitățile desfășurate în cadrul relațiilor internaționale se exprimă într-un număr de raporturi juridice. Prin intermediul lor se concretizează legăturile de natură diversă care intervin între participanții la viața internațională.

Aceste raporturi juridice prezintă unul sau mai multe elemente care se află în străinătate ori sub imperiul unor legi străine (de exemplu, un contract se încheie cu un partener dintr-o țară străină, obiectul actului juridic se găsește în străinătate sau o societate străină își desfășoară activitatea în țara noastră¹). Tot astfel, raporturile de familie, de succesiune ori rezultând din cauzarea de prejudicii pot cuprinde un element distinct.

Existența unor asemenea elemente deosebite sau specifice determină ca raporturile juridice să vină în contact cu mai multe sisteme de drept. Prin raportare la țara sau legea forului, elementele incidente sunt străine sau de extraneitate². În mod corespunzător, raporturile juridice cu element de extraneitate vor aparține dreptului internațional privat.

Subiectele raporturilor juridice cu element de extraneitate pot fi persoane fizice și persoane juridice.

Titular de drepturi și obligații internaționale, statul acționează ca putere suverană. Dimpotrivă, în situațiile în care poziția părților este de egalitate juridică, statul are și calitatea de subiect de drept privat. Acționând *iure gestionis*, statul participă nemijlocit la raporturile de drept internațional privat³.

¹ Pentru alte exemple, a se vedea: I.P. Filipescu, *Drept internațional privat*, vol. I, Ed. Proarcadia, București, 1993, p. 12 și urm.; T.R. Popescu, *Drept internațional privat*, Ed. Romfel, București, 1994, p. 6 și urm.; M.V. Jakotă, *Drept internațional privat*, vol. I, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1997, p. 5 și urm.; H. Batiffol, P. Lagarde, *Droit international privé*, tome I, LGDJ, Paris, 1993, p. 3 și urm.; Y. Loussouarn, P. Bourel, *Droit international privé*, 5e éd., Dalloz, Paris, 1996, p. 3 și urm.

² Unii autori folosesc și denumirea de „element internațional”.

³ A se vedea Y. Eminescu și colectiv, *Subiectele colective de drept în România*, Ed. Academiei Române, București, 1981, p. 51 și urm.; I. Macovei, *Dreptul comerțului internațional*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 69 și urm.

În mod tradițional, raporturile cu element de extraneitate cuprinse în domeniul disciplinei sunt raporturi de drept privat. Noțiunea de *raporturi de drept privat* este folosită într-o accepțiune proprie¹.

1.2. Elementul de extraneitate

Spre deosebire de celelalte raporturi din dreptul intern, relațiile cu element de extraneitate se caracterizează prin prezența elementului de extraneitate. Prin semnificația sa, elementul de extraneitate constituie un criteriu esențial pentru existența raporturilor de drept internațional privat².

Elementul de extraneitate reprezintă o împrejurare de fapt datorită căreia un raport juridic are legătură cu mai multe sisteme de drept³.

Într-un raport juridic pot figura unul sau mai multe elemente de extraneitate. Corespunzător situației concrete, elementul de extraneitate poate determina aplicarea normelor materiale interne ori uniforme sau nașterea conflictului de legi.

În conformitate cu teoria generală a dreptului, elementul de extraneitate nu este un element al raportului juridic, alături de subiecte, conținut și obiect⁴. Dar elementul de extraneitate poate fi cuprins uneori în însăși structura raportului juridic (de exemplu, subiectele raportului juridic sunt persoane străine, elementele de fapt prin care se materializează drepturile și obligațiile părților se află în altă țară sau obiectul raportului juridic este situat în străinătate).

Potrivit unei susțineri diferite, se consideră că raportul juridic de drept internațional privat are o structură diferită de cea a raportului juridic (generic) în sensul teoriei generale a dreptului, deoarece elementul de extraneitate este absorbit sau integrat de unul dintre elementele raportului juridic. Dacă acest element de extraneitate (una dintre părți este cetățean străin sau persoană juridică de naționalitate străină) nu ar fi absorbit în structura raportului juridic, nu am mai fi în prezența unui raport de drept internațional privat⁵.

Elementul de extraneitate poate consta în diferite împrejurări, care sunt relevante pentru normele de drept internațional privat. Considerarea elementului de extraneitate este determinată de către fiecare sistem de drept.

În raporturile juridice pot constitui elemente de extraneitate următoarele împrejurări: cetățenia sau naționalitatea unei țări străine și, în unele sisteme de drept,

¹ A se vedea *infra*, pct. 2.

² A se vedea: I.P. Filipescu, *op. cit.*, p. 13 și urm.; T.R. Popescu, *op. cit.*, p. 8.; M.V. Jakotă, *op. cit.*, p. 5 și urm.; I. Macovei, *Dreptul internațional privat*, Ed. Ars Longa, Iași, 1999, p. 10 și urm.; D.-Al. Sitaru, *Drept internațional privat. Tratat*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 15 și urm.

³ Pentru alte definiții, a se vedea: D.-Al. Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 1; O. Ungureanu, C. Jugastru, A. Circa, *Manual de drept internațional privat*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 4; A. Fuerea, *Drept internațional privat*, ed. a 3-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 23; I. Chelaru, Gh. Gheorghiu, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 2.

⁴ În această privință, a se vedea: M. Djuvara, *Teoria generală a dreptului*, vol. II, Ed. Librăriei Socec, București, 1930, p. 288 și urm.; I. Ceterchi, I. Craiovan, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1993, p. 69 și urm.

⁵ A se vedea T. Prescure, C.N. Savu, *Drept internațional privat*, Ed. Lumina Lex, București, 2005, p. 24 și urm.

apartenența confesională; reședința obișnuită, domiciliul sau sediul părților în străinătate; locul unde se găsește fondul de comerț sau centrul economic; bunul mobil sau imobil care este situat în străinătate ori se află sub incidența unei legi străine; locul încheierii actului juridic; locul executării actului sau al prestației caracteristice; locul producerii faptului cauzator de prejudicii; locul unde apare prejudiciul, locul nașterii sau decesului unei persoane; locul judecării litigiului¹.

În unele situații, elementul de fapt poate fi și subiectiv. Părțile au posibilitatea, prin voința lor, de a supune raportul juridic unei legi străine.

Datorită prezenței elementului de extraneitate, raportul juridic se află într-o situație deosebită. El devine un raport de drept internațional privat, care pune problema legii aplicabile².

1.3. Definirea și domeniul dreptului internațional privat

Raporturile cu element de extraneitate implică un număr de probleme. Configurate de specificul materiei, ele se referă la următoarele:

- determinarea autorității sau instanței competente să instrumenteze ori să judece;

- indicarea regulilor de procedură aplicabile;

- precizarea legii de fond care se va aplica situației juridice;

- stabilirea efectelor produse de hotărârile autorităților străine.

Aceste probleme țin de conflictul de legi și conflictul de jurisdicție, iar soluționarea lor impune luarea în considerare a condiției juridice a străinului, persoană fizică sau juridică. În determinarea legii competente, conflictul de jurisdicții este prealabil conflictului de legi. Tot conflictul de legi poate pune în discuție calificarea, retrimiteră, ordinea publică, fraudă de lege și aplicarea legii proprii sau a legii străine.

Din domeniul dreptului internațional privat fac parte conflictul de legi, conflictul de jurisdicții și condiția juridică a străinului. Pe lângă aceste materii, prin prisma obiectului de studiu al dreptului internațional privat, interesează și problema cetățeniei. În acest cadru, preocuparea esențială a dreptului internațional privat o formează conflictul de legi.

• *Conflictele de legi*

Conflictul de legi presupune situația în care un raport cu element de extraneitate este susceptibil de a fi supus unor sisteme de drept diferite. Apariția unui conflict de legi este determinată de deosebirile de reglementare între legislațiile statelor³.

Existența conflictului de legi este admisă numai în raporturile de drept internațional privat. Dintre legile în prezență, norma conflictuală va indica legea aplicabilă în cauză.

¹ A se vedea: I.P. Filipescu, *op. cit.*, p. 15 și urm.; T.R. Popescu, *op. cit.*, p. 7 și urm.; M.V. Jakotă, *op. cit.*, p. 5 și urm.; G.C. Cheshire, *Private International Law*, London, 1965, p. 5 și urm.; R.H. Graveson, *Conflict of Laws. Private International Law*, London, 1974, p. 62 și urm.

² În acest sens, a se vedea M.V. Jakotă, *op. cit.*, p. 13.

³ A se vedea *infra*, cap. IV, pct. 1.